

העובד (והלא-עובד) על-ידי שהיא מעניקה לו אפשרות ממשית ואפקטיבית—דווקא מ־שום שאין זו כלכלה קומוניסטית—להיאבק על שיפור רמת-חיי המתבטאת בשכר ריא־לי, שירותים חברתיים וכו'.

ד"ר גיורא לוטן, בעבר מנהלו של המוסד־לביטוח־לאומי, סבור כי מדינת־רווחה היא אידיאל רצוי שהחברה הישראלית נמצאת באמצע הדרך למימושו. לצערי, אין זה ברור מתוך ספרו איך מצטיירת לו המערכה הכו־ללת והשלמה של מדינת־הרווחה, מה המכ־שולים הניצבים בדרכה של החברה הישר־אלית אל מטרה זו. אין גם התיחסות לשאלה המכרעת אם כינונה של מדינת־רווחה "מוש־למת" יהיה אמנם פתרון מוחלט לשאלות של מצוקה, פער, אי־שוויון, ניצול כוח־עבודה וכו'. כלומר: חסרה התיחסות בקר־תית לדגם של מדינת־הרווחה, למצע שלה ולמתנגדיה מן האגף השמרני ומן המחנה הסוציאלי־מארקסיסטי.

ספרו של ד"ר לוטן, שעת־הזה ראה אור, ודאי נמסר לדפוס לפני זמן־מה, שאם לא כן קשה להבין איך לא ניכרים בו רישומיה של התמורה רבת־המשמעות בגישתה של המדי־ניות הסוציאליט הישראלית ובתהודתה הצי־בורית הרחבה מאז 1970. ספרו של ד"ר לוטן מציע—וכאן ערכו ותועלתו—סקירה מקפת ושלמה של יסודות המדיניות הסוצי־אלית במדינת־ישראל אגב נקיטת עמדה כלפי הקיים וכלפי הצריך להתרחש. אכן, השינוי הבולט ביותר בתחום המדיניות ה־חברתית במדינת־ישראל היה אולי המעבר מאידיאולוגיה סוציאליט למדיניות סוציא־לית הדרגתית, פראגמטית, ממשית, ששלמה את לבה בעיקר לפועל המאורגן וזיפתה אותו בשלל רציני של הישגים סוציאליים־כלכליים. המדיניות הסוציאליט בישראל צ־ריכה היתה להתגבר על מוטיבציות אידי־אולוגיות, שרידים של פוריטאניות חבר־תית, הגירה המונית מהירה, שאיפה לצמיחה כלכלית מואצת ותקציב דל לשירותים סו־ציאליים כדי להתקדם מאז שלהי שנות ה־50 ועד היום ממדיניות־סעד למדיניות של רווחה.

הפנימי ואת התשתית האנושית, אך יותר מכל יכלה האוכלוסיה להשקיע הון במא־מצי־פיתוח ותהליכי־צמיחה תוך חתירה לרמת־חיים גבוהה הרבה יותר מן המקו־בלת בארצות שכנות.

כמו בספרים הקודמים של דוד הורוביץ ובמאמריו, בעיקר מאז סיים את תפקידו כנגיד בנק־ישראל, הריהו אופטימי באשר לרמת־החיים של כל מיגורי האוכלוסיה בארץ וסבור כי "אם ל־96% מהמשפחות יש מקורים חשמליים... קשה לראות בהם אביונים" וכי כסי־העוני בחברה הישרא־לית הולכים ומצטמקים. כן סבור הוא כי מדיניות ממשלתית מכוונת בין 1967 ל־1971 הביאה להפחתת הפער החברתי והכלכלי בין חלקי האוכלוסיה השונים.

אם גם נותן ד. הורוביץ תשובות ברורות וממצות בהחלט לחידת הצמיחה הכלכלית, קשה לומר כי השיב תשובות שלמות ומספ־קות על השאלה איך השפיעו תהליכי הצמי־חה ומקורותיה על דפוסי החברה הישראלית ועל מבנה המשטר במדינת ישראל; ספק גם אם נתן בידינו תיאור שלם של תהליכי הגי־דול והצמיחה עצמם.

בדרך למדינת־הרווחה

מדינת־הרווחה היא דגם של הסדר חברתי חדש שתכניתו עלתה רק בראשית שנות ה־40 של המאה. תכנית בווריג' הציעה רק שני יסודות של המערכת הכוללנית. מובן אפוא כי "מדינת־הרווחה" עדיין איננה דגם חבר־תי־ממלכתי מצוי כי אם רצוי, שמספר לא מבוטל של מדינות הדמוקרטיה המערביות חותרות בקצב זה או אחר להגשמתו מתוך אמונה שמדינת־הרווחה היא המסוגלת לשמר את חירויות הפרט עם הקנין הפרטי (יחד עם צורות הקנין האחרות) ובתוך כך גם לשפר במידה ממשית את תנאי־חיי של האדם

* גיורא לוטן: בדרך למדינת הרווחה/מדי־ניות סוציאליט בישראל בשנות ה־70; עם עובד/ספרית אפקים, 1973; 204 עמ'.

שנים, מסביר צבי יאיר: יום ולילה, שמש וירח, הר ובקעה, איש ואשה. בדרך הגיל ילכו שנים—רק בנתיב הסבל יילך ההולך לבדו...

האמונה אינה אפוא מקור של שמחה, כרגיל אצל מאמינים. הסיבה היא אולי חוויית השואה היהודית, שהמחבר עמד בה אך אינו חושף אותה בשיריו אלא ברמזים סמויים. ב"שיר פשוט", למשל, מתוודה המשורר שכאשר אלוהים היה אתו, רחקו ממנו הרעות. הבורא חפף עליו והרעות שנדחקו פשוט לא יכלו להגיע אליו. אך, כאשר "רחקת ממני / באו עלי / הרעות / וניצבו כמו הרים / ביני ובינך". כך מסביר מאמין גדול את "הסתרה הפנים" בימי השואה, כי דרכם של מאמינים לא מעטים שהתלבטו בשאלה זו.

יש בקובץ שירים שחסר בהם המוטיב הדתי, והם שירי הגות ונוף. בכל שיר גנוזה מחשבה או חוויה וההבעה קצרה, כמעט אין בה מלים מיותרות. הצימצום הוא כלי מחזיק ברכה לצבי יאיר, כפי שהוא מסביר בשירו "המשורר בעירו". אין רצונו לבוא בקהל מחרפיו ומהלליו, ואדירי-חפצו להיות רואה ואינו נראה ולהשמיע דברו ממחבואים. אך אם יזדמן בקהל יצטרף למקהלה, בין שתהיה מנאצת ובין שתהיה משבחת...

"הוצאות הדרך" הוא שיר נלבב וקטן, הרומז שדרכו של אדם אל מטרותיו עולה לו ביוקר. הוא מבזבז עליה את הוצאות הדרך, ובהגיעו אל שיא שאיפתיו הוא עומד ככלי ריק ועלוב.

י.ב.

הר הבית בידינו

"הר הבית בידינו!" (הנוסח המקורי של המברק היה דווקא "הר הבית בידי") הוא

* "הר הבית בידינו!" / קרבות הצנחנים בירושלים במלחמת ששת הימים; תחקיר ותיאור קרבות; אלוף מוטה גור; עורך: אל"מ גרשון ריבלין; הוצאת מערכות, תשל"ד (אוקטובר 1973); 367 עמ'.

הספר עצמו נחלק לשלושה חלקים. בראשון מציג ד"ר לוטן הגדרות כלליות ונתוני רקע למדיניות הסוציאלית בעולם ובישראל; בשני הוא מתאר את תחום יחסי-העבודה וחוקת-העבודה במדינת-ישראל; ואילו בשלישי הוא סוקר את מצבם ומעמדם של השירותים הסוציאליים במדינת-ישראל ומציע קווים כלליים (כלליים מדי, כמדומה) לעיצובה של מדיניות סוציאלית בעתיד.

ש.י.

מראש צורים

שיריו של צבי יאיר הם שירי אמונה, הנוכחים עים מ"גון נפשו", כווידויו של המשורר בשש משורותיו בלבד: "מעצבון האדמה—/ הפרי המשמח. / מעצב אדם—/ הילד הצור הל/ מיגון נפשי—שירי מתרונן". אף-על-פי-כן מכוחה של האמונה מתרחבת משמעותו של היגון וחובקת שמיים וארץ. יריעותיה של השירה רחבות וגדולות וניכרת בהן השפעתו של ר' שלמה אבן-גבירול. אך השפעה זו מעוכלת בכוח הכשרון, המוצא דרכו בהבעה פשוטה ותמה, ולפעמים קרובות היא גם זכה וצלולה בהגותה ובליריקה שלה. נדמה ש-המשורר מעלה בקלות את בנות השיר והמלים מתנגנות לו מאליהן; והסגנון מלא מוזיקה, ובשירים רבים עושה רושם ביותר יסוד הניגון, שבא מעולם החסידות.

אמונתו של צבי יאיר קוסמית, ומלוא תבל מקומה. הוא מכריז על עצמו בשירו "אני ואתה" כי הוא גרגיר, ואילו ה"אתה" העומד מולו הוא "איום" מלשון "שדי איום ונורא". העימות, או הצימוד, הוא בבדידות. כאשר האדם בודד, אובד, נשכח מלב, ואין שואל, אין מבקש, אין קורא ואין דורש, רק אז באה התחושה של "אני ואתה"—אני לא-כלום, ואתה הכל—והשפע של "אתה" מוציא את האדם מבדידותו ומיגונו. הכל בעולם

* צבי יאיר: מראש צורים (שירים); הקדמה מאת דב סדן; הוצאת "עקד", 1973; 282 עמ'.